

מוקצה

הסיכום על מוקצה מבוסס
רבות על שו"ת היכל שלמה

רמת איסור מוקצה:

בביצה ב: למד רבה איסור מוקצה מהפסוק "והכינו את אשר יביאו".

תוס' ורוב הראשונים – איסור מוקצה הוא **מדרבנן** (ע"פ מסקנת הסוגיה בפסחים מז: , ואסמכוה רבנן על הפסוק "והכינו וכו'").

תוס' ישנים (ביצה ג:) – מוקצה חמירא והוי **כעין דאורייתא** [ולכן ספיקו אסור].

רש"י (ביצה ב:), שאילתות – איסור מוקצה הוא **מדאורייתא**.

חת"ס – אפי' נאמר שמוקצה דאורייתא, היינו לענין אכילה [ומטעם דצריך הכנה], אבל לא לענין טלטול [דזה מדרבנן, ומהטעמים המבוארים לקמן].

במשנ"ב בסימן שכ"ה כתב דבספק מוכן (=מוקצה) החמירו יותר משאר ספקות דרבנן, ואסור.

בב"י בסימן רע"ט הביא את הרשב"א שכתב דק"ל שאין מוקצה לחצי שבת כי "מוקצה דרבנן וספיקא לקולא".
בב"י בסוף סימן ש"ח פסק כר"ן נגד הכלבו לפי שהוא רב מובהק, וכל שכן שהוא להקל **בדרבנן**.
בב"י בסימן שכ"ה כתב: ולענין הלכה כיון שאיסור מוקצה הוא **מדרבנן**, יש לסמוך על המתירין, בשעת הדחק או לצורך מצוה.

טעמי איסור מוקצה:

שבת קכד: - וטלטול גופיה לאו משום הוצאה היא?

1. **הרמב"ם כתב:** ומה אם הזהירו נביאים שלא יהיה הילוך השבת ושיחת השבת כהילוך ושיחת החול – ק"ו שלא יהיה טלטול השבת כטלטול החול, שלא תהא שבת קלה בעיניו כחול, ומתוך שבטל ממלאכה יבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת.
2. **ועוד,** שבכלי שמלאכתו לאיסור יש חשש שאם יתעסק בו יבוא לאיסור מלאכה.
3. **ועוד,** שיש אשר אף בימות החול אינם עוסקים במלאכה, ואם יהיה מותר להלך ולדבר ולטלטל כשאר הימים לא תהא השבת ניכרת להם.
4. **הראב"ד** הקשה על הרמב"ם שהרי מהגמ' הנ"ל משמע שטעם איסור מוקצה הוא משום איסור הוצאה. [והוסיף רש"י שזה שלא אסרו חכמים על טלטול שאר דברים (אוכלין, כלים וכדו'), כיון שזו גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה לבטל עונג שבת.]
(**וכתב ה"ה** דאף הרמב"ם מודה לדברי הראב"ד, שבתחילה בימי נחמיה בן חכליה אסרו טלטול כלים משום שלא היו נזהרים בהוצאה, מ"מ אח"כ הלא התירו מקצת כלים (קכג:), וממילא בטל הטעם של הוצאה ונצרכים לטעמים שהביא הרמב"ם. והוסיף, דאפשר שהרמב"ם הזכיר הטעמים שחידש מעצמו, אף שודאי מודה לטעם של הוצאה.)
ובערוה"ש כתב שהרמב"ם סובר ע"פ המכילתא בכי-תשא שבשעת מתן תורה צוה לנו משה רבינו לכל שבותי שבת ע"פ ה', ונכלל בתורה בלשון "תשבותי" (והדבר מסור לחכמים), ובכלל זה גם איסור מוקצה. ובימי נחמיה הוסיפו לגזור, ואח"כ חזרו לדין הראשון, ועל כן הביא הרמב"ם את הטעם לאיסור מוקצה שהיה קודם נחמיה, והיינו שאם אין מוקצה אין שבתה ובטלה מנוחה.)

סוגי מוקצה:

בב"י בריש סימן ש"ח כתב שיש 6 סוגי מוקצה:

1. כלי שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס. דהיינו, כלי שאדם מקפיד עליו שלא יפגם, כגון: סכין של שחיטה ומילה ושל ספרים.
(משנה קכג: - ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלין חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרשה.
שבת קנז. – מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו ר"ש מודה.)
שו"ע שח/א פסק כדמשמע מהראשונים והפוסקים והטור – אסור לטלטלו אפילו לצורך גוי"מ. (אך בדרכ"מ הביא את המודכני שהתיר לצורך גוי"מ.) (המג"א התיר בטלטול מן הצד.)

2. כלי שמלאכתו לאיסור.

(משנה קכב: – נוטל אדם קורנס לפצע בו את האגוזים.)
שו"ע שח/ג – מותר לטלטלו לצורך גוי"מ, אבל לא מחמה לצל.

3. מוקצה מחמת גופו. דהיינו, כל דבר שאינו כלי ולא מאכל אדם ולא מאכל בהמה, כגון: אבנים ומעות ועצים וקורות ועפר וחול ומת ובע"ח וכל כיוצא בדברים אלו דלא חזו.
(בב"י מנה י"ג דרכי היתר טלטול בזה.) [ומשמע מהגמ' בפשטות שר"ש מודה בזה לר"י שיש מוקצה.]

4. בסיס. דהיינו, כל דבר שהונח עליו אחד מהדברים המוקצים מחמת גופם. (ועיין להלן בדין בסיס שנחלקו האחרונים אם אף כשהונח עליו כלי שמלאכתו לאיסור.)

5. דבר שבין השמשות היה מחובר או מחוסר צידה (=מוקצה מחמת איסור).

6. מוקצה מחמת מצוותו, כגון: עצי סוכה.

(**השו"ע פסק ביו"ט כר"י (=כרמב"ם), אך הרמ"א פסק להקל כשיטת ר"ש גם ביו"ט, פרט לנולד, בו גם הוא מחמיר כר"י.)

משנ"ב: איסור טלטול מוקצה הוא אפילו במקום הפסד.

נייר לכתובה: במג"א כתב דנראה דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס, דכיון שעומד לכתובה קפיד עליהו. ויש לדון בנייר כתיבה שלנו, דלכאורה אינו יקר ואין מקפידין עליו, אולם אף בזמנינו עדיין ישנה הקפדה מועטת שלא להשתמש בנייר כתיבה לצרכים אחרים שאפשר להם בנייר פשוט. בשש"כ כתב דהוי ח"כ. ובשלמי יהודה הביא שאינו מוקצה מחמת ח"כ (ומ"מ הוא כלי שמלאכתו לאיסור).

סכין של מילה: השו"ע שח/א כתב שהוא מוקצה מחמת ח"כ, כיון שמקפיד עליו. ואם צריך למול בשבת יש הפוסקים דאין הסכין מוקצה לפני המילה ואף לאחריה, ויש הסוברים שודאי לאחר המילה הוי מוקצה מח"כ, ויתבאר להלן ב-שי"ג.

מוקצה מחמת חסרון כיס - סעיף א'

משנה קכג: - ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלין חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרשה.
(=מוקצה מחמת ח"כ)

שבת קנז: - מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו ר"ש מודה.

1. **שו"ע שח/א פסק כדמשמע מהראשונים והפוסקים והטור** - אסור לטלטלו אפילו לצורך גו"מ.
(אך בדרכ"מ הביא את המרדכי שהתיר לצורך גו"מ.) (המג"א התיר בטלטול מן הצד.)
2. הדוגמאות שהובאו בגמ' ובשו"ע א' למוקצה מחמת ח"כ הם כלים שמלאכתם לאיסור. וכ"פ בשש"כ שאין מוקצה מחמת חסרון כיס בכלי שמלאכתו להיתר (אלא רק בכלי שמלאכתו לאיסור).
3. **מהרמ"א א'** (שכתב ע"פ הרמב"ם שכלים המיוחדים לסחורה ומקפיד עליהם הם מוקצים מחמת ח"כ) משמע שכלים העומדים לסחורה ומקפיד עליהם אסורים אפילו מלאכתם להיתר, וכ"פ בשש"כ.
4. בגמ' מופיע בדרך כלל 2 מושגים בקשר למוקצה מחמת ח"כ: קפיד עלייהו ומייחד להו מקום.
מדברי השו"ע והמשנ"ב נראה שהעיקר תלוי בקפידא.
אך הבית מאיר מצריך את 2 התנאים (ולכן ארנק אינו נחשב מוקצה מחמת ח"כ, כיון שמטלטלו ממקום למקום ולא מייחד לו מקום). הגרשז"א הסביר שכוונת הבי"מ היא שהוא מקפיד על כל שינוי מקום שלא לצורך.
5. **משנ"ב:** אם הוא אינו מקפיד לא הוי לדידיה מוקצה מחמת חסרון כיס (אף שאחרים מקפידים).
6. דבר שאדם מייחד לו מקום ואינו מטלטלו, אבל לא מפני שהוא מקפיד עליו שלא יתקלקל, כשעוני קיר, תמונות וכיו"ב - לחזו"א הוי מוקצה כדין חסרון כיס ואסור לטלטלו כלל, ולגרמ"פ (=משנ"ב) מותר לטלטלו, ואין לאסור כי אם כשמקפיד עליו.

7. משנ"ב: כלי שלא מקפיד על תשמישו, אך מקפיד שלא להזיזו ממקומו כדי שלא יתקלקל, הוי ג"כ מוקצה מחמת ח"כ.

8. המג"א סובר דכלי שהוא מוקצה מחמת ח"כ שנשבר בשבת, וכעת לאחר שנשבר אין מקפיד שלא לעשות בו שום תשמיש אחר, וא"כ אין הוא מוקצה עכשיו - אעפ"כ אסור בהמשך אותה שבת משום מיגו דאיתקצאי וכו'. (ורעק"א חולק)

9. שו"ע שי"ב – פירות העומדים לסחורה - מותר לאכול מהם בשבת [משנ"ב: דאע"ג שעומדים לסחורה, דעתו עליהם לאכול מהם כשירצה].

רמ"א שח/א ע"פ הרמב"ם – כלים המיוחדים לסחורה ומקפיד עליהם – אסורים משום חסרון כיס.

מג"א – בכלים אדם רגיל להקפיד, ובאוכל לא. [-משמע שאם מקפיד על האוכל, הרי הוא מוקצה מחמת ח"כ.]

אבל שש"כ ע"פ אור שמח – דעתו של אדם על כל מה שראוי לו, ומכיון שאם לא יהיה לו מה לאכול, ודאי שיאכל גם מה שעומד לסחורה אע"פ שמפסיד בזה – אין על זה משם מוקצה מחמת ח"כ.

שו"ע ב' – כל כלי, ואפ"י הוא גדול וכבד הרבה, לא נתבטל שם כלי ממנו, לא מפני גדלו ולא מפני כבדו.

כלי שמלאכתו לאיסור - סעיף ג'

משנה קכב: – נוטל אדם קורנס לפצע בו את האגוזים.

שבת קכד. – כלי שמלאכתו לאיסור: לצורך גוי"מ – אין, מחמה לצל – לא. = שו"ע ג'

1. פמ"ג: כלי שמל"א היינו אפילו האיסור הוא רק מדרבנן.

2. הפמ"ג כתב דכלי שמלאכתו לאיסור נקבע ע"פ רוב תשמישו.

וכתב על כך **הבה"ל** שנראה דזהו דוקא אם עיקרו למלאכת איסור.
(לפי"ז לבה"ל צריך 2 תנאים להגדרת כלי שמלאכתו לאיסור: שרוב תשמישו לאיסור ושעיקר תשמישו לאיסור (דהיינו שמיוחד לכך). [בסוף דבריו נשאר הבה"ל בצ"ע. נראה שלהלכה פסק שאכן צריך את 2 התנאים.])

[**בשש"כ משמע** שהבין שלהלכה יש לאסור אם רוב תשמישו לאיסור אף אם אין עיקרו לאיסור.]

3. כתב המשנ"ב דכלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר שווים - דינו ככלי שמלאכתו להיתר. (ולפי מה שהתבאר לעיל (בדעתו) היינו אפי' שעיקר מלאכתו לאיסור.)

4. המשנ"ב כתב דמה שהותר לצורך גופו היינו כשאין לו כלי של היתר לתשמיש זה. **יש אחרונים** (מובא בשש"כ) שחולקים על המשנ"ב.

5. הרב אלישיב והגרשז"א – כלי שמל"א שאין לו שימוש בגופו, אסור לטלטלו אפי' לצורך מקומו, אך בשעת הדחק יש להקל בו כדין כלי שמל"א שהותר לצורך גוי"מ. (בעה"מ אוסר והרשב"א מתיר.)

6. שו"ע ג' ע"פ ה"ה – כשמטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו או מקומו – מותר לו להמשיך ולטלטל ולהניחו באיזה מקום שירצה.

מג"א – ה"ה אם שכח ונטלה בידו, רשאי לטלטלה יותר, אף שהנטילה היה שלא לצורך גופו ומקומו. [פמ"ג: ולדידיה אפי' במוקצה מחמת ח"כ דינא הכי.]
באחרונים הכריעו דהאי היתרא לא שייך אלא בכלי שמל"א, ולא במוקצה מחמת גופו.

הגר"א חולק על המג"א, וס"ל דלא התירו אלא כשהתחיל לטלטל ברשות.

7. כלי שמלאכתו לאיסור שנשבר : לדעת הא"ר השברים נשארים כלים שמלאכתם לאיסור, ולדעת הפמ"ג השברים הופכים לכלים שמלאכתם להיתר.

8. רעק"א מחדש שנתנית מתנה נחשבת כצורך גופו.

9. משמע מהמשנ"ב שכלי שאין עושים בו פעולה אסורה אך הוא משמש לעשיית מלאכה - כמו סיר שמבשלים בו - נחשב גם הוא לכשמל"א.

10. כלי שיש צורך בעשיית איסור כדי להפעילו - כמו מאורר ושעון חשמלי – האג"מ סובר שדינו ככשמל"א, אך הגרשז"א חולק וסובר שדינו ככלי שמלאכתו להיתר.

11. כלי המשמש לצורך פעולה אסורה - כמו ספר טלפונים ואבקת כביסה - הגרשז"א סובר שדינו ככשמל"א (דדמי לסולם דחשיב מוקצה מפני שעולים בו להטיח גגו, וכמובא ב-שח/יט).

]**הר"ן** – גזירת כלים זו גזירה עצמאית שאינה קשורה למוקצה, ולכן גם לר"ש וגם לר"י לטלטל לצורך גוי"מ מותר, ומחמה לצל אסור.
ר"ת ורי"ד – גזירת כלים היא מטעם מוקצה, ולכן לר"ש דלית ליה מוקצה מותר לטלטל אפילו מחמה לצל.
רשב"א – גזירת כלים היא מטעם מוקצה, אך גם ר"ש מודה במוקצה זה. [

דרכי היתר טלטול כלי שמל"א מחמה לצל:

א. ע"י ככר או תינוק:

הרא"ש בתשובה והראב"ן כתבו דכלי שמלאכתו לאיסור יש לו היתר אפי' מחמה לצל ע"י ככר או תינוק, וזהו ששנינו בשבת קכג: במדוכה אם יש עליה שום (=דבר היתר) מטלטלין אותה, ואע"ג דלא אמרו ככר או תינוק אלא למת, התם במוקצה מחמת גופו כאבנים וכיוצא בהם דהוו דומיא דמת, אך כל דבר שיש עליו תורת כלי מותר לטלטלו אגב אוכלין שעליו.

אך **בעל ההשלמה והמאור והרשב"א והכל בו ביארו** שמדוכה לשום כקדירה לתבשיל שהוא תשמיש לשום מבעו"י הלכך שרי.

שו"ע שח/ה כתב - יש מתירים (הרא"ש בתשובה והראב"ן) לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפי' מחמה לצל ע"י ככר או תינוק. (ובמשנ"ב הביא דכל דבר היתר מועיל ככאו"ת).

במשנ"ב כתב דהרבה מהראשונים חולקים על שיטת הרא"ש אף שהוא כלי, ושכן הכריעו הרבה אחרונים. ואם מונח שם דבר המיוחד, כמו שום במדוכה ותבשיל בקדירה, לכו"ע מותר לטלטל הכלי אגב המאכל מחמה לצל.

ב. שיחשוב לצורך היתר:

המשנ"ב כתב שאם חושב עליו גם לתשמיש של היתר מותר לטלטלו אפי' שמתכוין מחמה לצל. (ובערוה"ש כתב שלא סגי במחשבה אלא צריך שאכן יעשה כן.) [פתרון זה, אפשרי רק אם אין לו כלי שמלאכתו להיתר שישמש לו לתשמיש ההיתר שחשב עליו, שהרי המשנ"ב אוסר להשתמש בכלי שמלאכתו לאיסור אם יש לו כלי של היתר.]

ג. כגרף של רעי:

הבה"ל כתב שדין קדירה (שדינה ככלי שמלאכתו לאיסור) שפינו התבשיל מתוכה, כדין גרף של רעי שמותר לסלקו לצד.

ד. טלטול בגופו:

המשנ"ב ע"פ שיא"ח כתב שמותר לטלטל בגופו אפי' מוקצה מחמת גופו, ואפי' כדי שלא יגנב, דזה לא נקרא טלטול כלל. **והחזו"א** אוסר.

ה. ע"י נכרי:

הפמ"ג מתיר.

ו. עודה בידו:

אם הכלי שמל"א עודו בידו, הרי שיכול לטלטלו לאיזה מקום שירצה כמפורש בשו"ע ג'.

ז. טלטול מן הצד:

אם הכלי שמל"א מונח על דבר היתר (באופן שלא נעשה בסיס לכשמל"א, אם בכלל יש בסיס לכשמל"א), יכול לטלטל את הדבר המותר הנצרך לו, מבלי לנער מעליו את הכלי שמלאכתו לאיסור = שעה"צ בסי' שט.

ספר טלפונים

עיקר ורוב תשמישו של ספר טלפונים הוא לחפש מספר טלפון, אלא שאין עושים איסור עם הספר. אומנם אפשר שבשבת אסור לחפש מספר טלפון בשביל מוצאי שבת מדין ממצוא חפצין, וממילא נעשה כלי שמלאכתו לאיסור (למרות שיש לו גם תשמיש של היתר והיינו לחפש כתובות, ובזה ודאי אין איסור).

בשש"כ כתב שהוא כלי שמלאכתו לאיסור, וכתב בשם הגרשז"א דדמי לסולם דחשיב מוקצה מפני שעולים בו להטיח גוו, וכמובא ב-שח"ט.

גם אם ספר טלפונים הוא כלי שמלאכתו לאיסור, מותר לחפש בו כתובות לצורך השבת, שהרי הותר לטלטלו לצורך גופו. **וכ"פ בשש"כ.**

(**אולם המשנ"ב כתב** דמה שהותר לצורך גופו היינו כשאין לו כלי של היתר לתשמיש זה. (ובשעה"צ ציין מקור דבריו מהסוגיא גבי קנים ומקלות שאסרו אף לטלטול דבר היתר כשאפשר בלא זה). ולפ"ז מותר לחפש כתובות בספר הטלפונים רק אם אין בידו אפשרות סבירה להשיג את מבוקשו באופן אחר.)

נשק

עיקר מלאכתו של הנשק הוא להרוג ע"י הכדורים הנפלטים מכח בעירה של אבק השריפה. לפ"ז נשק הוא כלי שמלאכתו לאיסור ואסור לטלטלו מחמה לצל, ומותר רק לצורך גוי"מ.

ובשש"כ בהערה כתב: נראה דרובה ואקדח כדי להטיל בהם אימה, שפיר חשיב כצורך גופו (מסתבר דשלא בשעת מלחמה רוב תשמישם רק להרתיע). ומ"מ בהערה בהמשך דבריו ציין למג"א דטלטול נר שאינו דולק לכבוד הכנסת תינוק לביהכ"נ, לא חשיב צורך גופו כיון שאינו עושה בו כלום. ולפ"ז נראה שכוונתו לומר דאף לטלטול נשק לצורך הרתעה לא חשיב כצורך גופו.

ובמשיב מלחמה להגר"ש גורן, כתב עפ"י ערוה"ש דנשק לחייל הוי כתכשיט ומותר לצאת עימו ולטלטלו (ויש חולקים על ערוה"ש בזה). עוד כתב דכיון שעיקר תשמישו של הנשק להרוג לשם הגנה **ואפשר ששבת הותרה**, הרי שנשק הוי ככלי שמלאכתו להיתר.

עוד יש לדון שמא הנשק כדן מוקצה מחמת חסרון כיס שאסור בטלטול כלל, שהרי גדר חסרון כיס הוא שמקפיד שלא לעשות בהם תשמיש אחר. ומה שכתב השש"כ כמובא לעיל שנוהגים להשתמש בנשק להרתעה אפשר שאין בזה להפקיע את הקצאתו כחסרון כיס, שהרי המחבר הגדיר שחסרון כיס הקפדתו בתשמישו ולא דוקא בטלטולו. ואפשר שאין מקפידין עליו כל כך וכפי שרואים שחיילים פותחים בקבוקים בנשק וכדומה, וצ"ע. (ואף במשיב מלחמה דחה אפשרות לאסור הנשק משום ח"כ, שכן הנשק בצבא מיועד לשמש כנשק אישי של חייל.)

[האפשרות לדון את הנשק כח"כ, היא בתנאי שאינו חשוב ככלי שמלאכתו להיתר וכנ"ל, לפי שהפוסקים נקטו שח"כ הוא רק בכלי שמלאכתו לאיסור (אם לא שהוקצה לסחורה).]

ולמעשה כתב במשיב מלחמה שכיון שמצינו שבימי הבית השני נהגו איסור חמור לטלטל נשק בשבת, וכעדות יוסף בן מתתיהו: "לא יכלו לקחת נשק בידיהם כי חוקינו אוסרים את הדבר הזה גם בשעת צרה וצוקה", לכן אין לנו להקל בזה אלא בשעת צורך גדול.

רמ"א ד' – שופר אסור לטלטלו כי אם לצורך גוי"מ. (ככלי שמל"א.)

משנ"ב: לולב אסור לטלטלו אפי' לצורך גוי"מ, דאין עליו שם כלי כלל.

כלי שמלאכתו להיתר - סעיף ד'

שבת קכד. – כלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו אפ"י מחמה לצל. = **שו"ע ד'**

טלטול כלי שמלאכתו להיתר ללא צורך:

שבת קכג: - ת"ר: בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת וכו', התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו עד שאמרו כל הכלים ניטלין חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. ומבואר שם בגמ' דהתירו כלי שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל.

וכתב הר"ן דמדלא קאמר שחזרו והתירו לגמרי, **משמע** דשלא לצורך כלל **אסור**, ואין לנו אלא מה שהתירו. **ומ"מ** ספרי הקודש ואוכלין מותרין לטלטלם אפ"י שלא לצורך כלל לפי שלא נאסרו מעולם. **וכ"פ שו"ע ד'** ע"פ הר"ן, ה"ה והרשב"א.

וה"ה כתב ד"ש מתירין לטלטל אף שלא לצורך כלל (דכלים שכל מלאכתם להיתר כלל לא היו בגזירת נחמיה), **וכתב ה"ה** דאין להם על מה שיסמוכו.

כתב המשנ"ב דאם יצטרך לו באותו יום והוא מטלטלו כדי שיהא מוכן לו בשעתו - שרי. **(במשנ"ב הביא** מחלוקת אחרונים אם מגילה בכלל כתבי הקודש.)

ופסק במשנ"ב שדין כוסות וקערות ושאר כלי שולחן שתדירים בתשמיש, כדין אוכלין, אך כתב ד"ש מחמירין.

תפילין:

ספר המקדש - אסור לטלטל תפילין. [כיון שאסור להניחן, כמבואר בגיטין ס. דסיפרא דאפטרתא אי לאו דשרי למיקרי ביה הוה אסור לטלטלו.] ומ"מ מותר לצורך גופו ומקומו. **אולם בתה"ד, רא"ש, תוס' ועוד נראה** דאינו מוקצה כלל. [שכן מעיקר הדין מותר להניח תפילין בשבת וביו"ט, אף כי אינו חובה ע"פ הנאמר במנחות דשבת ויו"ט הם עצמם אות.]

[**בשו"ע שח/ד** סתם להתיר טלטול כתבי הקודש אפ"י שלא לצורך כלל.]

ברמ"א כתב דתפילין אין לטלטלם כי אם לצורך ככל כלי של היתר. **(כתה"ד)**

אבל המג"א והט"ז כתבו דתפילין הם כדין כלי שמלאכתו לאיסור [לפי שהמחבר (בסי' לא) פסק ע"פ הזוהר דאסור להניח תפילין בשבת], ולפ"ז מותר לטלטל תפילין רק לצורך גופן (מפני המזיקין) ומקומן. **(כספר המקדש)**

במשנ"ב פסק לכתחילה כמג"א והט"ז, ובשעת הדחק יש להקל כרמ"א. **(בערוה"ש התיר ג"כ, והוסיף דאם נדון תפילין ככלי שמלי"א הרי שיש לאוסרם כמוקצה מחמת חסרון כ"ס.)** [וראה בשש"כ פרק כ' הערה לבי']

שברי כלים - סעיפים ו-טז

משנה קכד: - כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין עמהן, ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה, שברי עריבה לכסות בהן את פי החבית וכו', ר' יהודה אומר בלבד שיהו עושין מעין מלאכתן, שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה וכו'.
ובגמ' התבאר שמחלוקתם כשנשברו הכלים בשבת.

שו"ע ו' פסק כראשונים שפסקו **כת"ק**.

א. שבר כלי העושה מעין מלאכתן הראשונה.

אף שמבואר במשנה דלכו"ע מותר לטלטלו, מצינו שיש ואסרו אף בזה:

שבת קלח: - כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה, שתיים אסור. רב אמר אפילו חד נמי אסור גזירה שמא יתקע.

בשו"ע שח/טז פסק כרב.

וברמ"א הוסיף שה"ה בספסל שנשמט א' מרגליה, וכ"ש שתיים, דאסור לטלטלה ולהניחה על ספסל אחר ולישב עליה אפילו נשברה מבעו"י, אא"כ ישב עליה כך פעם אחת קודם השבת (שאז לא חוששים שיתקע).

וכתב במשנ"ב עפ"י הט"ז וש"א דאם הרגל נשברה או שאיננה, מותר בטלטול שהרי לא שייך שמא יתקע.

עוד הוסיף הרמ"א דאסור להכניס הרגל לשם (אפילו שלא יתקע) משום בנין. **ובמג"א** כתב דאם דרך הרגל להיות לעולם רפוי אצלו מותר להכניסו ברפיון. **ובבה"ל** כתב דאין דין זה ברירא, דאפשר שמותר רק כשאצל כל העולם רגיל להיות רפוי.

ולפ"ז במשקפיים שנשמט הבורג יש לאסור טלטולם, וכדין ספסל, שמא יתקן ויתקע את הבורג, אם אכן הבורג בידו. (אלא אם כן הידית איננה או שהרכיב המשקפיים פעם אחת מבעו"י ללא הידית.)

ב. שבר כלי העושה מעין מלאכה.

אף שמבואר במשנה דלת"ק (דהלכה כמותו) מותר לטלטלו, מצינו שיש ואסרו אף בזה:

1. כשזרקו לאשפה מבעו"י

שבת קכד: - מגופה שנכתתה היא ושבריה מותר לטלטלה וכו' ואם זרקה באשפה אסור. מתקיף לה רב פפא אלא מעתה זריק לגלימיה הכי נמי דאסור, אלא אמר רב פפא אם זרקה מבעו"י לאשפה אסור.

בשו"ע ז' ו-יב' פסק דשבר כלי שראוי למעין מלאכה וזרקו **מבעו"י** לאשפה הוי מוקצה. **וברמ"א ז'** אסר (עפ"י מה שפסק בשו"ע נב') אפילו שבר כלי דחזי לעני, הואיל והקצוהו הבעלים שלו דמוקצה לעשיר הוי מוקצה לעני.

ובבה"ל כתב דה"ה אם שבר הכלי ראוי למעין מלאכה ראשונה הוי מוקצה כיון שזרקה. **ובמשנ"ב** הוסיף דבכלי שלם לא הוי מוקצה דבטלה דעתו אצל כל אדם וכגלימא.

2. איסור משום נולד

שבת מה: - אמר רב נחמן מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד, דלית ליה מוקצה לית ליה נולד.

לפ"ז אין איסור נולד בשבת דהא קיי"ל כר"ש במוקצה, אך אנפ"כ מצאנו שיש שאסרו שב"י כלים משום נולד:

משנה קכד: - כל הכלים הניטלין בשבת שבריהם ניטלין עמהו, ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה וכו', רבי יהודה אומר בלבד שיהו עושין מעין מלאכתן.

ובגמ' מבואר שנחלקו כשנשברו בשבת, דמר סבר מוכן הוא ומר סבר נולד הוא.

ופסקו הראשונים ושו"ע ו' כת"ק. (ואפילו שנשברו בשבת).

עוד הובא בהמשך **הגמ' שם** דשמעיה דרבא טילטל חתיכת חרס ברה"ר, **וכתבו התוס'** דמירי שנשבר בערב שבת דהא רבא אית ליה מוקצה וכ"ש נולד.

בטור הביא דין זה של רבא, **וכתב:** חתיכת חרס שנשברה **בחול** מכלי וראויה לכסות בה כלי, מותר לטלטלה אפילו במקום שאין כלים מצויין שם לכסות בה. זרקה לאשפה מבעו"י אסור לטלטלה כיון שבטלה מהיות עוד כלי. **וכ"כ שו"ע ז'**

והקשה הב"י דהא אף כשנשבר בשבת מותר וכת"ק המתיר במעין מלאכה, וכפי שפסק הטור בעצמו!

ותירץ הב"י דהטור כתב כן ע"פ התוס' הני"ל, וס"ל דאף ת"ק מודה שיש איסור נולד כשהכלי ממשיך לשמש מעין מלאכתו והשבר משמש למעין מלאכה, **ואילו בסעיף ו' מדובר** כשהכלי כולו נשבר. (וכן כתב בשו"ע ז': שנשברה **בחול**).

אבל **הדרכ"מ**, ובעקבותיו **המג"א** (וכ"פ **המשנ"ב**), תירצו דהטור נקט נשברה בחול משום סיפא, דאם זרקה לאשפה מבעו"י הוי מוקצה, אבל אם זרקה בשבת לא הוי מוקצה. (וא"כ באמת ברישא **ה"ה** אם נשברה **בשבת**). ולפ"ז לת"ק אין איסור נולד שב"י כלים (ולדבריהם, התוס' פירשו אליבא דרבא הפוסק כר"י במוקצה ונולד, אבל אגן קיי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה ולית ליה נולד).
[לשיטתם, ת"ק דר"י במשנה ב-קכד: הוא הוא ר"ש דלית ליה מוקצה ונולד.]

המג"א הביא שב"י תצ"ה יש שאסרו נולד אף בשבת, ולפ"ז כתב המג"א שלדבריהם כל נולד אסור בשבת, ובכלל זה הלכה כר' יהודה האוסר שב"י כלים שאינם עושין מעין מלאכתן הראשונה.

אבל הבה"ל כתב **שהט"ז והב"ח** חולקים על המג"א וסוברים שאף האוסרים נולד בשבת מתירין שב"י כלים כת"ק כיון דעדיין ראוי לשום מלאכה לאו נולד הוא, ובכלל מוכן הוא. [לשיטתם, ת"ק דר"י במשנה ב-קכד: אינו בהכרח ר"ש דלית ליה מוקצה ונולד, אלא תנא החולק על ר' יהודה בגדר נולד וסובר דבכהאי גוונא כלל אינו נולד אפי' אם אוסרים נולד בשבת.]

אבל אם נכרי עשה כלי בשבת זה ודאי נולד, וכן כששבר הכלי אינו עושה מעין מלאכה.

ג. שבר כלי שאינו ראוי לשום מלאכה.

אף שמבואר במשנה דלכו"ע אסור לטלטלו, מצינו שיש ומותר אף בזה:

משנה קכב: - כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהם עמהן אע"פ שנתפרקו.

ובגמ': אע"פ שנתפרקו בשבת ולא מיבעי בחול, אדרבה בשבת מוכנין על גבי אביהן וכו'. ומסקנת הגמ': אע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת.

שו"ע ח' כתב דכל הכלים הניטלים בשבת, דלתותיהן שנתפרקו מהם ניטלין, בין נתפרקו בחול ובין נתפרקו בשבת.

משנ"ב: לא מיבעיא נתפרקו בשבת דמותר, דמוכנין הן ע"ג אביהן כי עייל שבתא, אלא אפילו בחול מותר משום דאכתי כלי הוא, שראוי להתחבר עם הכלי, ועל כן מותר לטלטלן אפילו מחמה לצל, אפילו כשאין ראויין למלאכה אחרת כלל. וכל זה בדלתות הכלי דככיסוי כלי חשובין וכו'.

ובשש"כ כתב ע"פ זה להתיר טלטול כפתור שנפל הואיל ועומד להתחבר (ולמעשה כתב שראוי להחמיר, ע"ש).

אבל יש שכתבו דאין דין כפתור כדין דלתות, הואיל והכפתור מחוסר תפירה, מה שאין כן בדלתות שאינן צריכין אלא הנחה בעלמא, רק שגזרו שמא יתקע.

תערובת של מוקצה בהיתר:

המג"א סובר שמוקצה שנתערב באינו מוקצה, לעולם אינו בטל ברוב, כי הוא דבר שיש לו מתירין למוצ"ש. [אולם אם לא היה ניכר קודם שנתערב, לעולם בטל ברוב, כיון דאין לזה דין דשיל"מ].

אבל הנו"ב סובר שרק מוקצה לאכילה חשיב דבר שיש לו מתירין, לפי שבמקום לאכול היום באיסור יכול לאכול במוצ"ש בהיתר. אבל לגבי איסור טלטול - בטל ברוב, שהרי יוכל לטלטלו היום וגם למחר, ולכן אין זה נחשב לדשיל"מ, דלטלטול של היום אין לו מתירין.

דין יחוד - סעיפים כ-כו

שבת קכה: - אבן שע"פ החבית מטה על צידה והיא נופלת.

א"ר אמי: לא שנו אלא בשוכח, אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור.
א"ר אסי: לא שנו אלא בשוכח, אבל במניח נעשה כיסוי להחבית.

ואזדו לטעמייהו... פעם אחת הלך רבי למקום אחד ומצא נדבך של אבנים ואמר לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר ולא הצריכן רבי למעשה, ור' יוחנן אמר הצריכן רבי למעשה.

מאי אמר להו?

רבי אמי אמר: צאו ולמדום אמר להן (סדרו אותם והושיבום כדי שלא נצטרך ליגע בהם למחר לפי שאין הזמנה במעשה כל דהו מועלת לאבן לעשותה כלי, ור' אמי לטעמיה דאמר לעיל אין אבן נעשית כלי בהנחה). **צריך מעשה**

רבי אסי אמר: צאו ושפשפום אמר להן (מן הטיט שיהיה נאות לישב, ולמחר תלמדום דבמעשה כל דהו נעשה כלי). **מספיק מעשה כל דהו**

שבת נ. - חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לשיבה צריך לקשר, רשב"ג אומר אין צריך לקשר... הלכה כרשב"ג.

רב אמר קושר, ושמואל אמר חושב, ורב אסי אמר יושב אע"פ שלא קישר ואע"פ שלא חישב.

ר"ת פסק כרב. **הרמב"ם** ועוד פסקו כרב אסי.

שו"ע פסק ע"פ הרמב"ם בחריות של דקל דהלכה כרב אסי דסגי בישב (וכ"ש אם קשר או חשב), ומאידיך בנדבך של אבנים כר' אמי שצריך מעשה.

[ה"ה תמה על הרמב"ם שפסק כשתיה הסוגיות יחדיו, וליישב דבריו חילק בין חריות לאבנים: חריות, איכא דקיימי לשיבה ואיכא דקיימי לעצים, ולא נאסרו אלא מפני מחשבתו שגדרן לעצים, ומפני כך מחשבת ישיבה מוציאה מידי מחשבה לעצים. נדבך של אבנים, ליכא דקאי לשיבה, ולפיכך צריך מעשה להוכיח שהן לשיבה.]

הרמ"א פסק כמרדכי דדין אבנים כדין חריות דסגי בישב. (אך מג"א ועוד חולקים).

נמצא דמדת היחוד הנדרשת תלויה במידת הרגילות להשתמש בחפץ לצרכים השונים. ועל פי זה נבאר גדדי היחוד השונים כמבואר בשו"ע:

א. דברים שסתמן עומדים לשימוש אף שעדיין לא השתמש בהם, או דברים שסתמן לא לשימוש אבל הוא משתמש בהם בפועל.

הדין: אינם צריכים יחוד כלל.

דוגמאות:

לבנים שנשארו מהבנין: שו"ע יז' – לבנים שנשארו מהבנין מותר לטלטלם, דמעתה לא קיימי לבנין אלא למיזוגא עליהו (המשנ"ב הביא שיש מצריכים יחוד). אבל אם סידרן לבנין הרי הם מוקצים (במשנ"ב כתב שדינם כאבנים ולא מהני מחשבה, רק מעשה או יחוד לעולם (ועיין להלן גבי חריות)).

עורות: שו"ע כה' פסק כר"ת דעורות יבשים (בין דקה בין גסה) אפי' של אומן מותר לטלטלן, ולחים – אסור. **וברמ"א כתב די"א (=רש"י)** דדוקא בעורות בהמה גסה דחזי לישב עליהם, דבזה מותר ואפי' הם לחים, אבל בדקה אסור בין בלחים ובין ביבשים (אא"כ חישב).

נסרים של בעה"ב: שו"ע נו' - נסרים של בעה"ב מותר לטלטלן, ושל אומן אסור, אא"כ חשב עליהם מבעו"י.

משנ"ב: כל מה שרגיל בימות החול להשתמש בהן אין צריך יחוד כלל.

ב. דברים שסתמן אינם לשימוש אבל אורחיה להשתמש בהם.

הדין:

1. שו"ע כ' ו-כב' ע"פ הר"ן - אפשר ליחדם ע"י שימוש מבעו"י, וכגון שישב על החריות או יצא בפקורין, לפי שהלכה כרב אסי גבי חריות שסגי בישב אע"פ שלא קשר (מעשה) ואע"פ שלא חשב (יחוד).

כמו"כ, ודאי שמועילה מחשבה (יחוד), והיינו שחשב להשתמש בהם פעם אחת אפי' בחול, וכן כתב המחבר בסע' כ. אבל המשנ"ב כתב שהא"ר בשם ראשונים (=ר"י) מצריך דווקא מחשבה לישב עליהם בשבת.

[ופשיטא שמועיל מעשה או יחוד לעולם, שהרי באופן זה מועיל אף במידי דלאו אורחיה, וכדלהלן.]

2. ויש מי שאומר - שו"ע כב' ע"פ הרשב"א – שצריך יחוד לעולם.

3. וי"א - שו"ע כב' ע"פ המרדכי - שצריך שיעשה בה שום מעשה של תיקון מבעו"י.

המשנ"ב פסק דבמקום הצורך יש לסמוך להקל כר"ן דסגי ביחוד לשבת אחת.

דוגמאות:

אבן שרוצה לפצח בה אגוזים - שו"ע כב'.
 ענף דקל להבריה זבובים - שו"ע כג'.
 פשתן סרוק וצמר מנופץ שנותנים על המכה - שו"ע כד'.
 כיסוי לכלים - שו"ע י'.
 קש לשכיבה - שו"ע שיא/ח.
 חול לכסות צואה או רוק - שו"ע לח'.

משנ"ב: האי יחוד נראה דאפילו במחשבה בעלמא, ולא בעינן שיפרש בפה (דלא כפמ"ג שמחמיר).

ג. דברים שסתמן לא לשימוש ולא אורחיה להשתמש בהם.

הדין: שו"ע **כא' - כב'** - צריך מעשה בגוף הדבר או יחוד לעולם.

דוגמאות:

אבן או בקעת לכסות חבית או לסגור בהן דלת: שו"ע כב'.
 קנה ליבש עליו חלוק: שו"ע טז'. (וכתב המשנ"ב: ואף שנשתמש בו מבעו"י עדיין לא נעשה כלי בכך, דלא היה דרכם ליחודי קנים להכי (ר"ן), ולפי"ז לדין דדרך ליחד קנים לתלות עליהם שרי בהכי).
 אבנים להטמנה: שו"ע רנט/ב.
 כיס של מעות: רמ"א שיז - אסור לטלטל כיס של מעות אע"פ שהוציא המעות ממנו מבעו"י, אא"כ עשה בו מעשה שפתחו מלמטה וסילקו מן היחוד.

משנ"ב ע"פ מג"א: ישיבה לחודא שרי בכל ענין.

שש"כ: שימוש במוקצה בידים (=ישיבה) אפי" בלא טלטול - אסור, והנאה ע"י שימוש דממילא - מותר. (והביא שבמשנ"ב במקום אחר גם כתב כך (בניגוד לדבריו שלעיל), וכתב דצ"ע בדעת המשנ"ב).

סילוק עצמות וקליפין - סעיפים כז, כט

באיזה אופן מותר לסלק עצמות וקליפין מע"ג השולחן?

א. ע"י טלטול בידים:

שו"ע כט' – כל שהוא ראוי למאכל חיה ועוף המצויים – מטלטלים אותו, ואם אינו ראוי אלא למאכל חיה ועוף שאינם מצויים, אם יש לו מאותו מין חיה או עוף מותר לטלטל מאכל הראוי לאותו המין, ואם לאו אסור.

[**השו"ע פסק כתוס'** דר"ש בעי לכל הפחות ראויין למאכל בהמה, **ודלא כרש"י** דלא בעי.]

משנ"ב - אם נשאר עליהם קצת בשר, מותר לטלטלן אגב הבשר אף שאין ראויים למאכל בהמה.

ב. ע"י טלטול מן הצד:

שו"ע כז' – אם אין הקליפים ראויים למאכל בהמה – אסור לטלטלם, אלא מנער את הטבלא והם נופלים. [**המשנ"ב** כתב ע"פ הט"ז שאף מותר לגרור בסכין את העצמות והקליפין מן השולחן אם הוא צריך להשתמש במקום שמונח שם העצמות והקליפין, וכדין טלטול מן הצד שמותר אם הוא לצורך דבר המותר. (ובשו"ע הרב דחה את שיטת הט"ז לפי שהסכין נעשה לו כיד ארוכה.)]

[ואם יש פת על השולחן – מותר להגביה הטבלא ולטלטלה עם הקליפים שאינם מאכל בהמה, שהם בטלים אגב הפת. ואם היה צריך למקום השולחן, אפילו אין עליה אלא דברים שאינם ראויים למאכל בהמה – מותר להגביהה ולטלטלה.]

ג. ע"י שיניח עליהם פת:

יתבאר להלן בסוף הסימן בשאלות כלליות גבי טלטול ע"י ככר או תינוק.

ד. טלטול בידים משום כבוד הבריות:

משנ"ב - אם נתקבצו הרבה יחד ומאוס עליו, מותר להעבירן בידים, וכדין גרף של רעי.

[**ה. כתב בשש"ב** שמותר להוציא מתוך פיו בידו קליפות ועצמות שאינם ראויים לבהמה, ולהניחם על הצלחת.]

גרעיני תמרים - סעיף ל

שבת קמג - הני גרעינין דתמרי :

ארמייתא - שרו לטלטולינהו הואיל וחזיין אגב אמן (תמרים רעים הם, ומאכילין התמרים עצמם לבהמה, הלכך אגב אימייהו לבהמה נמי קיימי),
ודפרסייתא - אסור (תמרים טובים הם ואין מאכילין אותם לבהמה).
שמואל מטלטל להו אגב ריפתא.

הרא"ש - הך סוגיא כר"י ואנן קי"ל כר"ש, אלא דאדם חשוב מיבעי ליה לאחמורי אנפשיה [ויטלטל אגב הפת]. לפ"ז שמואל היה מחמיר בכל נולד [וא"כ מדובר דוקא בגרעינין שנתפרקו בשבת].

הרא"ש בתשובה ע"פ ר"ת מה ששמואל החמיר על עצמו הוא משום שבאתריה דשמואל לא היו הבהמות אוכלין אותם, אע"ג שהיו ראויין למאכל בהמה. לפ"ז שמואל מחמיר רק בכהאי גוונא ולא משום נולד, ואף אם נתפרקו הגרעינין מע"ש החמיר.

הרמב"ן - הא דשמואל לא טלטל היה מן הדיו, כיון שגרעיני תמרים אלו אע"ג דחזו קצת לבהמה מ"מ סתמן עומדים להסקה ובשבת מוקצין הם אף לר"ש.

הרמב"ם - כל הקליפין והגרעינין הראויים למאכל בהמה מטלטלין אותן, ושאינן ראויין... אסור לטלטלם.

שו"ע ל' - **גרעיני תמרים** : במקום שמאכילין אותם לבהמה מותר לטלטלן, ואדם חשוב צריך להחמיר על עצמו שלא לטלטלן אלא דרך שינוי. (משנ"ב: כגון לטלטלן אגב הפת).

בה"ל - ולענין גרעיני שאר פירות אפשר דמודה השו"ע למה ששמע ברמב"ם דסגי שיהיה על כל פנים ראוי למאכל בהמה... וגרעינין של תמרים שאני, משום דאינן נאכלים אף לבהמה כי אם ע"י הדחק, כמו שכתב בלבוש, ולפיכך החמיר בזה שיהיה דרך אותו מקום להאכיל לבהמה, אף דהרמב"ם כלל כל הגרעינים בחדא מחתא.

וכתב **המג"א** מדלא כתב המחבר בשאר נולד שאדם חשוב צריך להחמיר, נראה דדווקא גרעינים משום דיש מקומות שאין מאכילין אותן לבהמה ולכן יש להחמיר גם בשאר מקומות.

והמשנ"ב הוסיף גם את טעמו של **הלבוש** דהגרעינים לא חזו לבהמה רק ע"י הדחק.

ובחזו"א כתב דנראה דמה ששמואל החמיר על עצמו הוא משום שידע כפי צורך עבודתו הקדושה לכלכל את מעשיו בחסידות או היה צורך שעה שלא ילמדו ממנו להקל, וצ"ע למה סתמו בשו"ע להחמיר בזה, ופסק דאין צריך להחמיר.

מאכל העומד לאדם וראוי לכלבים - סעיפים לא-לב

שו"ע לא' - בשר חי, אפילו תפל שאינו מלוח כלל - מותר לטלטלו, משום דחזי לאומצא. וכן אם הוא תפוח (=מסריח) - מותר לטלטלו, משום דראוי לכלבים.

שו"ע לב' - דג מלוח - מותר לטלטלו, ושאינו מלוח - אסור מפני שאינו ראוי.

וביאר המג"א דרק בשר רכיך ובר אווזא מותר, אבל בשר בהמה לא חזי לאומצא, ואין לטלטלו מטעם שראוי לכלבים כיון שאינו עומד ליתן לכלבים, וזהו טעם האיסור בדג, וכדכתב הר"ן.

אבל הט"ז כתב דכל בשר חי מותר בטלטול כיון דחזי לאומצא, וגם אם לא היה חזי לאומצא היה מותר לטלטלו כיון שראוי לכלבים ואע"ג שאינו עומד לכלבים אלא לאדם. ומה שאסור דג תפל שאינו מלוח הוא משום שאינו ראוי אף לכלבים וכדכתבו התוס'.

ובמשנ"ב הכריע במקום הדחק לסמוך על הט"ז דכל בשר חזי לאומצא ואף בשר בהמה (וכן דעת הא"ר והגר"א שהתירו לכתחילה). **ופסק** כמג"א דדג תפל אסור משום דכל העומד לאכילת אדם ואינו ראוי לאכול כך עד מוצ"ש אף דראוי הוא לכלבים מקצה איניש דעתיה מיניה משום דלא קאי לכלבים. (ולפ"ז אורז שאינו מבושל ואינו ראוי לאוכלו כך, הוא מוקצה אע"ג שבעלי חיים המצויים יכולים לאוכלו.)

בש"כ כתב שהגרשז"א מסתפק לאסור בשר חי כיון שידוע שבזמנינו אין אף אחד שאוכל בשר באומצא.

ועק"א - אם רצונו עכשיו ליתן את הבשר לכלבים, לכו"ע מותר אע"ג שבבין השמשות הבשר עמד לאדם ולא לכלבים.

מקרים שבהם התירו חז"ל טלטול מוקצה משום כבוד הבריות

1. **ביצה לו:** - גרף של רעי מותר להוציאו לאשפה...
 ההוא עכברתא דאישתכח בי אספרמקי דרב אשי, אמר להו רב אשי
 נקטה בצוציתה ואפקוה. (משמע שאפשר להוציא אף בלא כלי)
וכ"פ שו"ע לד' – כל דבר מטונף... מותר להוציאו לאשפה, ואפילו בלא כלי.
 [אבל אם היו בחצר שאינו דר שם אסור להוציאו, ואם ירא מפני
 התינוק שלא יתלכלך בה – מותר לכפות עליה כלי.]
- משנ"ב:** אע"פ שאם יש גרף במקום שאין גרים אסור להוציאו, מ"מ אם הוא מלא
 מותר לפנותו כדי שיוכלו להשתמש בו, מפני כבוד הבריות.
- המשנ"ב כתב** דאם נתקבצו עצמות וקליפין הרבה יחד ומאוס עליו להניחן כך על השולחן – מותר
 להעבירן בידיים, דהו ליה לדידיה כגרף של רעי.
2. התירו חכמים לטלטל אבנים לקינוח, ואף זה משום כבוד הבריות,
 והובא להלכה **בשו"ע** בסימן **שי"ב**.
3. **במשנ"ב** כתב להתיר משום כבוד הבריות טלטול סנדל שנפסקה רצועתו החיצונית
 בחצר שרבים מצויים בה וגנאי לו לילך בלא מנעל.
4. **שו"ע שי"א/ב** – מת שהסריח בבית... מותר להוציאו לכרמלית... [משנ"ב: דגדול כבוד
 הבריות שדוחה ל"ת דדבריהם].

גרף של רעי

ביצה לו: - בי רחייא דאביי דלף, אתא לקמיה דרבה, א"ל זיל עייליה לפוריך להתם דלהוי כגרף של רעי ואפקיה, א"ל וכי עושין גרף של רעי לכתחילה? אדהכי נפל בי רחייא דאביי, אמר תיתי לי דעברי אדמר. - משמע שהלכה כרבה [ואביי חזר והודה לו].

בביצה כא: נאמר שאסור להזמין את הנכרי בשבת משום שיורי כוסות שהן מוקצין ואין עושין גרף של רעי לכתחילה.

הרמב"ם לא כתב דין עובדא דרחייא, ואפשר משום דסובר דהלכה כאביי ורבה הודה לו (ואין עושין גרף לכתחילה), והא דאמר אביי תיתי לי וכו' דברי אנינות בעלמא היו ולא משום דדינא הכי.

תוס' - אע"ג דאמרין (בביצה כא: גבי אין מזמנין נכרי) דאין עושין גרף לכתחילה - ס"ל לרבה דהכא שרי משום פסידא דבי רחייא, או משום דלא מקרו לכתחילה כ"כ הכא, כיון שהיו הגשמים כבר מזלפין בבית אין כ"כ לכתחילה כמו מזמנין נכרי.

שו"ע לו'-לז' פסק (ע"פ ביאור הגר"א) כשני תירוצי התוס' לחומרא.

[**שו"ע לו'** - אין עושין גרף של רעי לכתחילה (אפילו במקום הפסד - גר"א), דהיינו להביא דבר שעתיד להימאס (ואז ייאלץ להוציאו).
ואם עבר ועשאו - מותר להוציאו. (=רמב"ם)

שו"ע לז' - במקום דאיכא פסידא מותר להכניס מיטתו אצל גרף של רעי ולקבוע ישיבתו שם כדי להוציאו. (דאפילו במקום הפסד אסור לעשות לכתחילה, ולא הותר כי אם שהוא מביא עצמו אל הגרף.)]

שבות יצחק בשם הרב אלישיב: לזרוק פסולת לפח, כיון שבכל מקרה יצטרך לשים הפסולת באיזה מקום, אין זה נקרא לעשות גרף לכתחילה. וה"ה לשים קליפות על השולחן.

בשבת מג. מבואר שמותר ליתן כלי תחת הדלף הראוי, אבל אם אינו ראוי הו' ביטול כלי מהיכנו. (עי' להלן בדין ביטול כלי מהיכנו שאיסורו משום שהכלי נעשה בסיס למוקצה, ודמי לסותר את הכלי, או לבונה לפי שדמי למחברו לקרקע.)

בשו"ע שלח/ח כתב ע"פ הרמב"ם שאסור ליתן כלי תחת הדלף בשבת אם אין הדלף ראוי, משום שאין עושין גרף של רעי לכתחילה.

וכתב שם **המג"א ע"פ היש"ש** דאף למחבר עיקר הטעם הוא משום דאין מבטלין כלי מהיכנו, אך אם היה מותר לעשות גרף של רעי לכתחילה, היה מותר ליתן כלי תחתיו שהרי מותר אחר כך לשפכו, אלא מפני שאין עושין גרף אם כן הרי הוא מוכרח להתרצות לכתחילה שיהיה מונח שם בקביעות, והוי בטול כלי מהיכנו.

אבל הטור התיר **אפי'** שאין הדלף ראוי ע"פ הסוגיא בביצה המצריכה שהדלף יהיה ראוי רק לשיטת ר' יצחק הסובר דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, ואין הלכה כר' יצחק. (ובט"ז האריך ליישב את שיטת הטור עם הסוגיא בשבת.)

(החיי אדם כתב דבמקום צורך גדול יש לסמוך על הטור.)

(ביה"ל: והנה מה שאנו נוהגין ליטול בבוקר מי הנטילה תוך הכלי אף שהם בודאי אינם ראויים... וכן המים אחרונים שנוטלים לתוך הכלי, על כרחך משום דס"ל כטור, ועוד נ"ל דזה לא מיקרי אינו ראוי דאין עליהם שם איסור אלא מפני שרוח רעה שורה עליהם.)

טלטול בע"ח ותינוק - סעיפים לט-מא

שו"ע לט' - אסור לטלטל בהמה חיה ועוף.

כתב המשנ"ב דהם בכלל מוקצה כעצים ואבנים דהא לא חזו. (ואפילו אם יכול להגיע להפסד על ידם, דאיסור טלטול מוקצה הוא אפילו במקום הפסד.)

שו"ע מ' - כל בהמה חיה ועוף מדדים אותם בחצר (משנ"ב: אבל לא ברה"ר, דגזרינן שמא יגביהם ויעבירם ד' אמות), אם צריכים הבע"ח לכך (משנ"ב: ומשום צעב"ת, דאם לא כן אסור לעשות כן, דכל מידי דלא חזי לטלטול, כשם שאין מטלטלין כולו כך אין מטלטלין מקצתו), ובלבד שלא יגביהם בענין שייעקרו רגליהם מן הארץ, דמוקצין הם ואסור לטלטלן, חוץ מתרנגולת שאין מדדין אותה, מפני שמגבהת עצמה מן הארץ ונמצא זה מטלטל, אבל דוחים אותה מאחוריה בידים כדי שתיכנס.

שו"ע מא' - האשה מדדה את בנה אפילו ברה"ר (משנ"ב: דהא אפילו תגביהנו פטורה, דחיי נושא את עצמו), ובלבד שלא תגררהו, אלא יהא מגביה רגלו אחת ויניח השניה על הארץ וישען עליה עד שיחזור ויניח רגלו שהגביה, שנמצא לעולם הוא נשען על רגלו האחת.

סעיף מה

שו"ע מה' - אסור לשחק בשבת ויו"ט בכדור. (שאיין שם כלי עליו והוי כאבן שהוא מוקצה מגופו.)

רמ"א - ויש מתירין, ונהגו להקל. (שכיון שעשוי ומיוחד לכך תמיד לא שייך בו שם מוקצה.) [וכ"ז כשלא משחק ע"ג קרקע, משום חשש אשוויי גומות.]

נגיעה במוקצה - סעיף מב

(שבת מב: - א"ר חסדא: אף על פי שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה, אבל כופה עליה כלי.)

הטור בסי' שי כתב: כל דבר שאסור לטלטלו אסור ליתן תחתיו כלי וכו', אבל מותר לכסותו עליו ובלבד שלא יגע בו.

[וכתב הב"י שמקור דבריו בירושלמי שהובא ברא"ש ובראב"ד בהשגות.]

וה"ה כתב שלא ידע טעם לזה שאוסר ליגע בו, וכי המוקצה והנולד אסור ליגע בהם כל שאינו מנענע?! ואפשר שחששו שמא ינענע הביצה ע"י הכלי.

בתה"ד כתב שדברי ה"ה דחוקים, אלא נראה לחלק דהתם כיון שהנחת הכלי על הביצה היא לצורך הביצה דהוי דבר המוקצה (=דבר האסור) - לכך אסור ליגע בו. אך כשהנחה והתשמיש היא לצורך דבר שאינו מוקצה (=דבר המותר) כי נגע ע"י הנחה במוקצה - מותר.

שו"ע שח/מב (וכ"פ רמ"א ג') - דבר שהוא מוקצה מותר ליגע בו, ובלבד שלא יהא מנענע אפי' מקצתו.

(אבל) שו"ע ש"ו הביא לשון הטור: מותר לכפות עליו כלי ובלבד שלא יגע בו.

ופסק המשנ"ב וכך ביאר את השו"ע ש"ו דדווקא בביצה אסרו כדי שלא ינענע אותה (=ש"ו), אבל דבר שאינו מתנדנד מותר בנגיעה (=שח/מב). והיינו כה"ה.

[וכן כתב באר הגולה, וכן הסכים הגר"א, והביא ראיה להיתר נגיעה במוקצה ממשנה ב-קנא. - עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיז בו אבר. (וכ"פ שו"ע שי"א/ז)]

אבל המג"א והט"ז פסקו כתה"ד, ואסרו נגיעה לצורך המוקצה.

[דעת הרמ"א, בעקבות כמה מקורות, אינו ברור.]

מוקצה לעשירים - סעיף נב

שו"ע נב' - מוקצה לעשירים - הוי מוקצה, ואפילו עניים אין מטלטלין.

(משנ"ב: כגון בגד קטן מגי טפחים וגדול מגי אצבעות, שדרכו של עשיר לזורקו ודרכו של עני להשתמש בו.)

המשנ"ב פסק: 1. אם בעל הבגד הוא עשיר אסור לעניים לטלטלו אפי' אלה שאינם בביתו של העשיר. (ודלא כב"ח האוסר רק בבית העשיר.)

2. אם הבגד הנ"ל הוא של העני מותר גם העשיר לטלטלו. [הט"ז סובר שרק אם העשיר דר בבית העני הוא נגרר אחריו, אך עשיר מחוץ לבית העני – אסור. והחזו"א חולק על הט"ז וסובר שהכל הולך אחר הבעלות ולא אחר הבית.]

משנ"ב: מה שפסק המחבר דמוקצה לבעה"ב הוי מוקצה לכל, הוא דוקא בדבר שאינו ראוי לבעליו מחמת גריעותא כנ"ל, אבל דבר שאינו ראוי לבעליו מחמת איסור, כגון שנדר מככר, לא נעשה מוקצה בשביל זה הואיל דמותר לאחרים, ואף הוא עצמו מותר לטלטלו. (כתוס', ודלא כר"ן דלא מחלק ובכל מקרה הוי מוקצה לכל). ואם אסר על כל העולם, אז אסור לכל לטלטלו.

(מ"מ מצאנו שלענין אחד בטלה דעתו של בעל החפץ כנגד דעת כל העולם, והיינו כשזורק כלי שלם לאשפה, כמבואר במשנ"ב.)